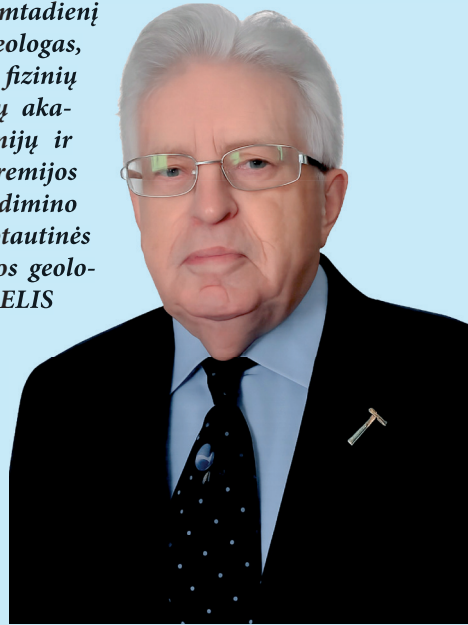

Šį pavasarį garbingą 95-ąjį jubiliejinį gimtadienį pasitiko iškili Lietuvos mokslo asmenybė – geologas, paleontologas, mokslo istorikas, habilituotas fizinių mokslų daktaras, profesorius, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys, Lietuvos mokslų premijų ir akademiko Juozo Dalinkevičiaus vardinės premijos laureatas, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiaus kavalierius, Tarptautinės geologijos mokslų istorijos komisijos ir Lietuvos geologų sąjungos garbės narys ALGIMANTAS GRIGELIS (g. 1931 m. gegužės 11 d.).

Mokslininko darbai paliko ryškų pėdsaką Lietuvos geologijos, paleontologijos ir mokslo istorijos tyrimuose, mokslinės įžvalgos praplėtė pasaulio pažinimo ribas. Būtų sudėtinga viename straipsnyje aprėpti visus šios išskirtinės asmenybės gyvenimo ir veiklos aspektus, tad šiandien kviečiame paskaityti paties jubilato parengtus straipsnius: viename koncentruotai pristatomi svarbiausi jo gyvenimo įvykiai ir reikšmingiausi pasiekimai, kitame atskleidžiamos gabumų ir atkaklumo siekiant tikslo ištakos.

Algimantas Grigelis. Algimanto Grigelio archyvo nuotr.
A. Grigelis. Photo from the archive of A. Grigelis

NUOŠIRDŽIAI SVEIKINAME JUBILIATĄ, LINKĖDAMI STIPRIOS SVEIKATOS, KŪRYBINĖS ENERGIJOS, ŠVIESIOS KASDIENYBĖS IR NEBLĖSTANČIO ATRADIMŲ DŽIAUGSMO. TEGUL SUKAUPTA PATIRTIS IR TOLIAU ĮKVEPIA NAUJUS DARBUS, O PRASMINGA VEIKLA DŽIUGINA GEOLOGŲ BENDRUOMENĘ.

Akad. Algimantas Grigelis

KAI OBUOLMUŠIAI DAR LEKIA ŠUOLIAIS

*Svajok ir eik, ir Tu pasieksi laimės švyturį,
dirbk – ir Tau bus atseikėta,
mylėk – ir būsi apglėbtas meilės,
tikėk – ir Tau bus atleista.*

*Iš širdies linkiu nenumaldomo patriotizmo, ryžto ir pasiaukojimo
kovoje už Tautos išlikimą ir Tėvynės gerovę!
Tvirtai laikyk vadžias, kol obuolmušiai dar lekia šuoliais...*

Svarbiausios mano ilgo gyvenimo vertybi-
nės nuostatos: darbas – protui, meilė – gyvybei,
tvaramas – būčiai. Tai mano platforma – tarsi
ketvirtoji trikampio briauna.

Prasidėjęs Kaune gyvenimo kelias at-
vedė mane į Uteną, vėliau – į Vilniaus uni-

versiteto geologijos studijas. Išvaikščiojau
daugybę šalių, takų ir takelių, nes geologą,
kaip ir vilką, maitina kojos. Tyrinėjau bega-
lę atodangų ir šimtus metrų gręžinių kerno,
sukaučiau daugiataukstantinę foraminiferų
faunos kolekciją.

Mokslinių ekspedicijų ratilai pasiekė *Djabaka-Tari* amonitų slėnį Užpoliarės Taimyre, Negyvosios jūros grabeną Izraelyje, antikinį Palmyros miestą Sirijos Palmyriduose, Džoukoudiano *Homo erectus* olą Pekino regione, Tutanchamono ir Nefertitės lobyną Kairo Raudonajame muziejuje, tlinkitų genties kaimelį prie auksakasių Heinso miesto vakarų Aliaskoje, granitų štoką „Cukraus galva“ su Korkovado statula Rio de Žaneiro centre ir Ramiojo vandenyno krantus Čilės Valparaise. Mokslo ir pažinimo tikslais pabuvojau bent trisdešimtyje Europos valstybių sostinių ir daugelyje Baltijos jūros uostų, o geologijos kongresų maršrutai nusidriekė į Prahą, Paryžių, Pekiną, Londoną, Rio de Žaneirą, Čikagą, Florenciją, Santjagą, Krokuvą, Santoriną, Kiruną, Triestą...

Ypač atmintin įstrigo keletas išgyvenimų: elnių medžioklė Taimyro užpoliarės tundroje (Sibiras, 1977 m.); VI a. Dievo Motinos vienuolyne Saidnajos (Saydnaya) mieste prie apaštalo Luko ranka tapyto, stebuklais garsėjančio Švč. Mergelės Marijos paveikslas I amžiaus krikščionių koplyčioje patirta dvasinė ekstazė (Sirija, 1986 m.); dešimties tūkstančių terakotinių karių armijos vaizdas Sianio mieste (Kinija, 1996 m.); nepamirštama naktis ant Sinajaus Mozės kalno ir rytas matant, kaip gimsta nauja pasaulio diena (Egiptas, 2003 m.); iškilmingi pietūs Ignoto Domeikos namuose Santjage kartu su Leonora ir devyniais šio genijaus palikuonimis (Čilė, 2014 m.).

Daug pamatyta, nemažai pasiekta, tačiau sulaukęs aštuoniasdešimties metų vietoj ramaus mėgavimosi sodu ar žūkle ėmiausi mokslo istorijos archyvų studijų ir didiesiems Lietuvos geologams skirtų monografijų rašymo. Užtat kaip ir žymusis mineralogas Ignotas Domeika šiandien galiu pasakyti: *niekada nepatirčiau nuobodulio!*

GIMINĖ IR ŠEIMA

Esu Grigelių giminės šeštos kartos palikuonis. Mano seneliai Feliksas Grigelis (1854–1935) ir Elena Lunskytė (1874–1908) Tylių kaime (Stačiūnų valsčius, Šiaulių apskritis) val-

dė 30–40 ha žemės. Jiedu susilaukė šešių sūnų ir dukters, į mokslus išleido vienintelį vaiką – mano tėvą Antaną (1900–1962), kuris tapo gydytoju terapeutu, rentgenologu. Motina Irena Birutė Kairunaitytė (1902–1960) – gydytoja odontologė kaip ir jos sesuo Stasė Jadvyga gimė Lodžėje (Lenkija) Lauryno Kairunaičio (1866–1958) ir Valentinos Klopotovskaitės (1876–1907) šeimoje. Deja, mama anksti mirė ir dukteris senelis augino vienas. Prasidėjus karui pasitraukė į Rusiją, o 1918 m. šeima grįžo į Lietuvą. L. Kairunaitis buvo žinomas mokytojas, burmistro Jono Vileišio bendražygis, Kauno miesto švietimo skyriaus vedėjas, Kauno miesto tarybos narys (1920–1932 m.), Socialinės rūpybos departamento direktorius. Antrą kartą jis vedė Bronislavą Kubiliūtę (1875–1952).

Aš taip pat esu vedęs antrą kartą. Mano žmona Leonora Živilė Gelumbauskaitė – geografė, mokslų daktarė, gimusi Balbieriškio miestelyje Prienų rajone. Iš pirmosios santuokos su Aldona Baltrušaityte turiu sūnų Gediminą ir dukterį Daivą. Abu jie užaugino po du vaikus, t. y. turiu keturis vaikaičius.

IŠSILAVINIMAS IR KARJERA

1949 m. aukso medaliu baigiau Utenos „Saulės“ gimnaziją, 1954-aisiais su pagyrimu – Vilniaus universitetą (VU), 1958 m. apgyniau geologijos-mineralogijos mokslų kandidato (dabar – mokslų daktaro), o 1981-aisiais – geologijos-mineralogijos mokslų daktaro (dabar – habilituoto daktaro) disertacijas.

1957–1960 m. dirbau Lietuvos geologijos valdyboje: buvau laboratorijos vedėjas ir vyriausiasis ekspedicijos geologas. 1960–2001 m. dirbau Lietuvos mokslų akademijos (LMA) Geologijos ir geografijos instituto (GGI) mokslo darbuotoju. 1964–1977 m. ėjau Geologijos instituto direktoriaus pareigas. 1992–2004 m. dirbau VU Gamtos mokslų fakulteto Geologijos ir mineralogijos katedroje, 1994 m. man suteiktas VU profesoriaus vardas. Nuo 2002-ųjų – GGI konsultantas.

1992 m. buvau išrinktas LMA nariu ekspertu, 1994-aisiais – nariu korespondentu,

nuo 2012 m. esu LMA tikrasis narys (akademikas). 1994 m. įkūriau LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus Geomokslų sekciją ir iki 2012 m. buvau jos pirmininkas.

MOKSLINĖ VEIKLA IR SVARBIAUSIEJI MIKROPALEONTOLOGINIŲ TYRIMŲ PASIEKIMAI

Svarbiausi mano moksliniai tyrimai susiję su jūros, kreidos ir paleogeno geologinių periodų nuogulose randamais foraminiferais (*Foraminifera*) – mikroskopinio dydžio sarkodiniais pirmuonimis (*Sarcodina*), turinčiais mineralinį kiautėlį.

Ypatingas atradimas – Lietuvos jūros periodo oksfordžio amžiaus (prieš 163–157 mln. m.) nuosėdose rastos vienos pirmųjų planktoninių foraminiferų. Šią rūšį pavadinau *Globigerina oxfordiana* Grigelis, 1958. Vėliau ji tapo naujos genties *Globuligerina* Bignot et Guyader, 1971 genotipu ir šeimos *Globuligerinidae* Loeblich et Tappan, 1984 tipu. Taip pat buvo atrastos penkios naujos bentoso foraminiferų gentys: *Darielina* Grigelis, 1980, nom. subst. pro *Daria* Grigelis, 1970; *Epistominita*

Grigelis, 1960; *Miliospirella* Grigelis, 1958; *Paulina* Grigelis, 1977; *Rectoepistominoides* Grigelis, 1960 bei daugiau kaip 50 naujų rūšių iš jau žinomų genčių.

Išskirti nauji taksonominiai vienetai: Subfam. *Garantellinae* Grigelis, 1977; Subfam. *Miliospirellinae* Grigelis, 1985; Order *Globigerinida* Grigelis, 1974–1980. Išplėtoti teoriniai foraminiferų aukštesniųjų taksonų sistematikos, filogenijos, klasifikacijos pagrindai bei išvystyta foraminiferų zonų (*f*) stratigrafijos teorija, taip pat ištirta jūros sistemos foraminiferų migracija laike borealinėje paleozoogeografinėje srityje (Rytų Europos platforma–Kanada).

Grigelio pavarde pavadinta fosilinių foraminiferų gentis *Grigelis* Michalevich, 1981 ir keliolika naujų rūšių, tarp jų *Astacolus grigelisi*, *Praehedbergella grigelisi*, *Globuligerina grigelisi* ir kt. Kaip mikropaleontologijos ekspertui, man teko dirbti Sirijos, Kanados, Švedijos, Lenkijos mokslo centruose.

Vienas ar su bendraautoriais esu išleidęs 42 knygas (iš jų 7 autorines monografijas) ir paskelbęs daugiau kaip 850 mokslinių straipsnių. Bibliografijoje (1957–2025 m. gruodžio 31 d.) – 2 038 įrašai: publikacijų, pranešimų, pasisakymų. *ResearchGate* paskyroje pateikta daugiau kaip 180 publikacijų (per 8 000 peržiūrų, 215 citavimų, h indeksas – 11), o platesnėje duomenų bazėje *Academia.edu* 2026 m. gegužės 10 d. buvo daugiau kaip 33 500 peržiūrų ir 1 238 citavimai.

SVARBIAUSIOS MOKSLO TYRIMŲ PROGRAMOS

1960–2009 m. dalyvavau tarptautinėse mokslinėse ekspedicijose, 1993–2003 m. vadovavau nacionaliniams Baltijos jūros ir Kuršių marių geologinio kartografavimo projektams, finansuotiems Valstybinio mokslo ir studijų fondo. 1993–2016 m. buvau Europos Sąjungos jūrinių tyrimo programų GOBEX, GEOBALT, BASYS, „Info-Copernicus“, CAMO, SU RVAS, „EMODnet“, „EURO SEISMIC“ ir „GeoSeas“ dalyvis bei šių programų veiklų vadovas Lietuvoje.

Planktoninių foraminiferų *Globuligerina* genties atstovas. Prieiga internete: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Globuligerina>
A representative of the planktonic foraminifera genus *Globuligerina*

Akademikas Algimantas Grigelis.
Lietuvos mokslų akademija, 2018 m.
Virginijos Valuckienės nuotr.
Acad. A. Grigelis. Lithuanian Academy of Sciences, 2018. Photo by V. Valuckienė

VISUOMENINĖ VEIKLA IR PAREIGOS

Esu daugelio mokslo draugijų, sąjungų ir asociacijų narys: Europos paleontologų asociacijos, Švedijos geologų sąjungos, Maskvos gamtos tyrėjų draugijos narys, Lietuvos geologų sąjungos ir Estijos geologų draugijos garbės narys. Taip pat esu Tarptautinės stratigrafijos komisijos (ISC), o nuo 1972-ųjų – Tarptautinės geologijos mokslų istorijos komisijos (INHIGEO) narys (nuo 2014 m. – garbės narys), buvau Tarptautinės geologijos mokslų sąjungos (IUGS) tarybos narys *ex officio* (1992–2004 m.).

1969–1993 m. buvau Pabaltijo stratigrafijos komisijos, 1993–1994 m. – Baltijos stratigrafijos asociacijos, 1992–2004 m. – Lietuvos nacionalinio geologų komiteto įkūrėjas ir pirmininkas, 1968–2004 m. dalyvavau geologijos kongresuose, kurie vyko įvairiose pasaulio šalyse, 2004–2006 m. – Krantotyros komisijos prie LMA įkūrėjas ir pirmininkas.

Esu Antano Giedraičio geologijos fondo (1994 m., su kitais) bei šio fondo profesinio pasižymėjimo ženklų „Aukšinis geologo plaktukas“ (2019 m.) steigėjas, Lietuvos Ignoto Domeikos draugijos įkūrėjas ir prezidentas (nuo 2003 m.) bei Ignoto Domeikos atminimo medalio steigėjas (2021 m.), akademiko Vytauto Gudelio fondo steigėjas (2023 m.).

1993–2018 m. buvau tarptautinio geomokslų žurnalo „Baltica“ (nuo 2008 m. įtrauktas į ISI *Web of Science*) vyriausia-

sis redaktorius ir leidėjas, taip pat leidinių „Geologija“ (Vilnius) ir „Litasfera“ (Minskas) redaktorių kolegijos narys.

APDOVANOJIMAI

1973 m. minint Lietuvos ir Lenkijos geologijos institutų bendradarbiavimo dešimtmetį buvau apdovanotas vardiniu žymaus geologo Karolio Bogdanovičiaus (Karol Bohdanowicz, 1864–1947) medaliu (Lenkija). Už Pabaltijo respublikų geologinių žemėlapių sudarymą skirta Valstybinė mokslo ir technikos premija (1984 m., su kitais). 1988 m. už Lietuvos jūros periodo foraminiferų tyrimų monografijas man įteiktas Maskvos gamtos tyrėjų draugijos garbės diplomai. Už monografiją Lietuvos geologija (1994) pelnyta Lietuvos mokslo premija (1996 m., su kitais).

1998 m. už bendradarbiavimą rengiant Europos geologinį žemėlapi Federalinis geomokslų ir gamtos išteklių institutas (vok. *Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe*, BGR) Hanoverijoje įteikė proginį žymiojo tektonisto Seržo fon Bubnovo (Serge von Bubnoff, 1888–1957) medalį. 2000 m. už

mikropaleontologinių tyrimų plėtotę buvau apdovanotas LMA vardine akademiko Juozo Dalinkevičiaus premija. 2004 m. vykstant 31-ajam tarptautiniam geologijos kongresui Florencijoje įteiktas Vatikano atminimo medalis su popiežiaus Jono Pauliaus II (1920–2005) atvaizdu. 2016 m. minint Rusijos paleontologų draugijos įsteigimo šimtmetį buvau apdovanotas šios draugijos jubiliejiniu vardiniu medaliu. 2018 m. už mokslo ir kultūros puoselėjimą man įteiktas vardinis žymiojo elektrochemiko ir išradėjo Teodoro fon Grotuso (Theodor von Grotthuss, 1785–1822) medalis, o 2019 m., pažymint bendradarbiavimą su Krokuvos Stanislovo Stašico kalnakasybos ir metalurgijos akademija (lenk. *Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie*, AGH) – proginis žymaus lenkų švietėjo ir gamtininko, teologo S. Stašico (Stanisław Staszic, 1755–1826) medalis. 2020 m. už nuopelnus Lietuvos geologijai bei mokslo ir kultūros puoselėjimą buvau apdovanotas Antano Giedraičio geologijos fondo

profesinio pasižymėjimo garbės ženklu „Aukštinis geologo plaktukas“.

2022 m. už indėlį į Lietuvos geologijos mokslo plėtrą, Baltijos jūros tyrimus bei knygą apie žymiuosius Lietuvos geologus man įteiktas LMA atminimo medalis. 2023 m. už Ignoto Domeikos paveldo tyrimus ir jo vardo garsinimą, taip pat už nuopelnus Lietuvos mokslui ir kultūrai apdovanotas Ignoto Domeikos atminimo medaliu, tais pačiais metais už nuopelnus Lietuvos mokslo ir kultūros plėtrai bei ilgametę mokslinę ir pedagoginę veiklą – akademiko Vytauto Gudelio atminimo medaliu (LMA intranetas; Sėkmingiausios..., 2023).

2019 m. liepos 6 d. – Valstybės dienos proga už nuopelnus Lietuvos Respublikai (LR) ir jos vardo garsinimą buvau apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi. Vertindama mano mokslinius darbus, tuometinė LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė išskyrė kelias pagrindines jų kryptis: regioninę geologiją,

Čia prasideda kelias į geologijos mokslo aukštumas. Algimantas Grigelis prie bazalto stulpų, žyminčių vieną iš įėjimų į Vilniaus universiteto Gamtos mokslų (dabar Chemijos ir geomokslų) fakulteto rūmus. M. K. Čiurlionio g. 21, Vilnius, 2021 m. gegužės mėn. Algimanto Grigelio nuotr.

Here begins the path to the heights of geological science. A. Grigelis at the basalt pillars marking the entrance to the building of the Faculty of Natural Sciences (now Chemistry and Geosciences) of Vilnius University. M. K. Čiurlionio Str. 21, Vilnius, May 2021. Photo by A. Grigelis

mikropaleontologiją, stratigrafiją ir jūrų geologiją. Šių sričių sąveika lėmė reikšmingus rezultatus: Lietuvos oksfordžio aukšte atrastus, pasaulyje pripažintus planktoninius foraminiferus, monografinį Lietuvos ir Karaliaučiaus regiono jūros periodo foraminiferų faunos ištyrimą, viso Baltijos regiono unifikotų stratigrafijos ir koreliacijos schemų ir dešimties šio regiono geologinių žemėlapių komplekto sukūrimą. Taip pat svarbūs buvo trys dešimtmečiai ekspedicinių jūros tyrimų, Baltijos jūros geologinio žemėlapio sudarymas ir duomenų integravimas į Europos

geologinį žemėlapi, centrinės Baltijos akvatorijos dugno sedimentologinių ir seisminių duomenų skaitmenizavimas ir jų perdavimas Europos jūrinių duomenų bazėms, Lietuvos geologijos mokslo istorijos tyrimai ir archyvų studijos, taip pat septynių monografijų (kartu su bendraautoriais) paskelbimas.

Per daugelį metų atlikta daug įvairių darbų ir visi jie buvo skirti mokslui, žmonėms ir Tėvynei. Tad šiandien galėčiau tik pakartoti savo mylimo mokslo apaštalo, didžio Švietėjo, Rectoriaus, Humanisto Ignoto Domeikos žodžius: „Keleivi, sustok! Tu savo padarei.“

Literatūra

- Bignot, G., Guyader, J. Observations nouvelles sur *Globigerina oxfordiana* Grigelis. In A. Farinacci (Ed.) *Proceedings of the Second Planktonic Conference, Roma 1970*. Roma: Edizione Tecnoscienza, 1971, 1, p. 79–81.
- Grigelis, A. New name *Dariellina* for a foraminiferal genus. *Paleontologicheskii Zhurnal*, 1980, 3, p. 125.
- LMA intranetas: asmeninės svetainės (prieiga internete: <http://www.lma.lt/asmsv/intranetas/>).
- Loeblich, A. R., Tappan, H. Suprageneric Classification of the Foraminifera (Protozoa). *Micropaleontology*, 1984, 30 (1), p. 1–70 (prieiga internete: <https://doi.org/10.2307/1485456>).
- Sėkmingiausios Lietuvos asmenybės pasaulyje [The most successful personalities of Lithuania in the world]. Algimantas Grigelis. Kaunas: National Publishing House, 2023, t. 3, p. 190–194 (liet.), p. 194–197 (Engl.); 2024, t. 4; p. 210–214 (liet.), p. 214–218 (Engl.); 2025, t. 5. p. 162–165 (liet.), p. 165–169 (Engl.).
- Быкова, Е. В., Григелис, А. [Bykova, E. V., Grigelis, A.]. О юрских фораминиферах Прибалтики [On Jurassic foraminifera of the Baltic region]. *Труды Всесоюзного нефтяного научно-исследовательского геологоразведочного института (ВНИГРИ)* [Proceedings of the SSSR Petroleum Scientific Research Geological Exploration Institute (VNIGRI)]. Leningrad, 1958.
- Григелис, А. [Grigelis, A.]. *Globigerina oxfordiana* sp. n. – находка глобигерин в верхнеюрских отложениях Литвы. *Научные доклады высшей школы. Серия геолого-географические науки* [Aukštųjų mokyklų moksliniai pranešimai. Geologijos-geografijos mokslai], 1958, 3. Москва [Maskva], p. 109–111.
- Григелис, А. [Grigelis, A.]. О предполагаемом филогенетическом ряде семейства Epistominidae из юрских отложений Литвы [On the presumed phylogenetic line of the family Epistominidae from the Jurassic deposits of Lithuania]. In *Доклады советских геологов. XXI сессия Международного геологического конгресса. Проблема 6. Докембрий и палеозой. Микропалеонтология* [Reports of Soviet Geologists. XXI Session of the International Geological Congress. Problem 6. Precambrian and Paleozoic. Micropaleontology]. Moscow, 1960, p. 98–104.
- Григелис, А. [Grigelis, A.]. Новый род семейства Pulleniidae (Foraminifera) из верхнего мела южной Прибалтики. *Палеонтология и стратиграфия БССР* [A new genus of family Pulleniidae (Foraminifera) of the Upper Cretaceous in southern Baltics]. *Paleontologiya i Stratigrafiya BSSR*, 1970, 2, p. 361–371.
- Григелис, А. [Grigelis, A.]. Новые роды и виды фораминифер из верхнего мела Балтийского региона [New genera and species of foraminifera from the Upper Cretaceous of the Baltic region]. *Палеонтологический журнал* [Paleontologicheskii Zhurnal], 1977.
- Григелис, А. [Grigelis, A.]. Фораминиферы юрских отложений юго-западной Прибалтики. [Jurassic foraminifera of the Baltic region]. Vilnius: Mokslas, 1985.
- Михалевич, В. И. [Michalevich, V. I.]. Новый род фораминифер Grigelis (Foraminifera) из верхнего мела. [A new genus of foraminifera Grigelis from the Upper Cretaceous]. *Палеонтологический журнал* [Paleontologicheskii Zhurnal], 1981, 2, p. 86–89.